Talousvaliokunta

Lausunto
8.2.2021

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LAUSUNTO

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta HE 6/2021 vp

Esityksen keskeinen sisältö

Hallituksen esityksessä ehdotetaan jatkettavan sääntelyä, joka mahdollistaisi ravitsemisliikkeiden aukiolo- ja anniskeluaikaa sekä asiakasmääriä koskevien rajoitusten asettamisen. Samoin jatkettaisiin ravitsemisliikkeisiin kohdistuvia velvoitteita hygieniaan liittyvistä vaatimuksista ja asiakkaiden välisistä etäisyyksistä huolehtimisesta.

Tarkemmat aukioloa, anniskeluaikaa ja asiakasmääriä koskevat säännökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksella ja rajoituksia voitaisiin säännellä maakunnittain paikallisen tautitilanteen perusteella. Toiminnan harjoittamista rajoittavia toimenpiteitä voitaisiin ottaa käyttöön vain niillä alueilla, joilla ne ovat välttämättömiä koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi.

Asiakasmääriä sekä aukiolo- ja anniskeluaikaa koskevat rajoitukset eivät koskisi henkilöstöravintolatoimintaa eivätkä ruuan ja juoman nouto-myyntiä. Aukioloaikojen rajoitukset eivät koskisi myöskään Suomen ja ulkomaiden välillä tai ulkomailla kulkevassa vesi- tai ilma-aluksessa eivätkä polttonesteiden jakeluaseman yhteydessä toimivia ravitsemisliikkeitä.

Elinkeinovapaus ja rajoitusten oikeasuhtaisuus

Esityksessä on kysymys ravitsemisliikkeitä koskevan voimassa olevan väliaikaisen sääntelyn jatkamisesta, jolla ravitsemisliikkeiden toimintaa on säännelty 1.11.2020 lukien (laki tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta 727/2020). Tämä sääntely on ollut eduskunnan käsiteltävä lokakuussa 2020 (HE 139/2020 vp, PeVL 31/2020 vp, StVM 27/2020 vp). Edelleen sääntely pohjautuu malliin, joka omaksuttiin jo 1.6.2020 lukien voimaan tulleessa laissa (laki tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta 400/2020; StM 11/2020 vp; TaVL 19/2020 vp; PeVL 14/2020 vp), kun ravitsemisliikkeiden toiminnan avaaminen asiakkaille mahdollistettiin ravitsemisliikkeiden väliaikaisen sulun jälkeen.

Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on varmistaa sellainen ravitsemisliiketoiminnan ylläpitämisen taso, jolla tartuntataudin leviämistä covid-19-epidemian aikana voidaan estää. Laajat altistumistilanteet, joita voi syntyä ravitsemisliikkeissä, vaikeuttavat altistuneiden jäljittämistä ja karanteeniin asettamista, mikä voi muodostaa huomattavan riskin epidemian kiihtymiselle.

Esityksen mukainen – ja tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön perusteella laajasti käytössä oleva – liikkumavara alueittaisesta aukioloaikojen ja asiakasmäärien rajoittamisesta on merkityksellinen perustuslain 18 §:ssä turvatun elinkeinovapauden ja työllisyyden edistämisen velvoitteen kannalta. Voimassa olevaa ja sitä edeltänyttä sääntelyä on arvioitu aiempien eduskuntakäsittelyjen yhteydessä perustuslakivaliokunnassa ja sääntelyä on valiokunnan lausuntojen pohjalta edelleen pyritty eduskunnassa tarkastamaan yleisten perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaiseksi (PeVL 14/2020 vp, StM 11/2020 vp; PeVL 31/2020 vp, StVM 27/2020 vp).

Ehdotetulle sääntelylle on jo useissa aiemmissa yhteyksissä todettu olevan hyväksyttävät perusteet ja esityksessä on arvoitu rajoitusten kokonaishyötyjen olevan suurempia kuin sääntelyn nojalla mahdollisesti asetettavien rajoitusten yrityksille aiheuttamien haittojen. Työ- ja elinkeinoministeriö arvioi, että perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset täyttyvät myös tämän esityksen osalta.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että käsillä olevassa jossain määrin epävakaassa epidemiatilanteessa, virusmuunnoksen ilmaantuminen huomioiden, ei olisi kovin kauaskatseista harkita nykyisten rajoitusten olennaista keventämistä. Kuitenkin rajoitusten voimassaolo on myös ehdotetussa laissa sidottu niiden välttämättömyyteen ja rajoituksia voidaan säännellä alueittain, tarvittaessa jopa purkaa kokonaan, kuten toimittiin kesällä 2020 vallinneen maltillisemman epidemiajakson aikana. Toisaalta covid-19-epidemia ei työ- ja elinkeinoministeriön käsityksen mukaan ole tällä hetkellä myöskään sellaisessa vaiheessa, että rajoitusten kiristäminen ehdotetusta olisi tarkoituksenmukaista tai ylipäätään toteuttavissa perusoikeuksien rajoitusedellytysten nojalla tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että ehdotettava lainsäädäntö mahdollistaa edelleen sellaisen keinovalikoiman, jolla ravitsemisliikkeiden toimintaa voidaan säännellä covid-19-epidemian hallitsemisen edellyttämällä tavalla, mutta mahdollisimman vähän yrityksiä ja elinkeinovapautta haittaavasti.

Työ- ja elinkeinoministeriö on toimittanut Talousvaliokunnalle 8.10.2020 voimassa olevan lain taustalla olevaa hallituksen esitystä (HE139/2020 vp) koskevan lausuntonsa ja viittaa elinkeinovapauden osalta myös siinä yhteydessä todettuun.

Lakiehdotuksen vaikutuksista

Lähtökohtana voidaan pitää, että ehdotetusta sääntelystä syntyy merkittäviä haittavaikutuksia yhteiskunnalle, elinkeinoelämälle ja alan työntekijöille. Voimassa olevaa lakia vastaavasti ehdotus vaikuttaisi ravitsemisliikkeisiin eri tavoin riippuen, onko kyseessä ruokaravintola, kahvila, baari, yökerho tai pääasiassa take away -ruokaa tarjoava ruokakioski. Suurimmat taloudelliset vaikutukset esityksellä olisi edelleen seurusteluravintoloiden, pubien, baarien ja yökerhojen toimintaan. Ravitsemisalan

yritysten toimintaan vaikuttavat rajoitusten lisäksi yleisestä epidemiatilanteesta seuraava yritysasiakkaiden ja matkailijoiden puute sekä kuluttajien epävarmuus käyttää palveluja. Yksin rajoituksista johtuvaa suoraa syy-yhteyttä yritysten vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen on tämän vuoksi vaikeaa arvioida.

Ravitsemisliikkeiden toimintaa on rajoitettu lainsäädännöllä yli kymmenen kuukauden ajan ja nykyisen kaltaisista rajoituksista on kokemuksia noin kahdeksalta kuukaudelta. Esityksessä todetulla tavalla yritysten ja asiakkaiden toiminta nykyisten rajoitusten puitteissa on jo kohtuullisen vakiintunutta eivätkä yksin tästä esityksestä aiheutuvia negatiivisia muutoksia voida pitää kovin suurina.

Toisaalta voidaan arvioida, että esimerkiksi lainsäädäntöön perustuva velvoite ravitsemisliikettä koskevista hygieniatoimenpiteistä huolehtimisesta on osaltaan omiaan lisäämään kuluttajien luottamusta ravintolatoimintaa kohtaan. Liikkeiden sisäisillä toimenpiteillä kiinnitetään myös väistämättä asiakkaiden huomioi viruksen leviämisen ehkäisemiseksi olennaisten toimintaohjeiden noudattamisen tärkeyteen, millä voi olla myös laajempikantoisia vaikutuksia ihmisten käyttäytymiseen julkisilla paikoilla.

Ravitsemisyritysten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä annetun lain (403/2020) annetun lain soveltamisala kattaa vain toiminnan, jota rajoitettiin väliaikaisella majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain muutoksella 4.4.-31.5.2020 (laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaisesti muuttamisesta 153/2020). Mainitun aikaikkunan eli 1.6.2020 jälkeisten rajoitusten osalta ravitsemisliikkeiden käytössä ovat muut yleiset yritysten tukemiseksi säädetyt keinot. Näitä ovat muun muassa työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteltu niin sanottu kustannustuki II, jota koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 11.12.2020 (laki yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain muuttamisesta 963/2020; HE 205/2020 vp). Kyseessä on yleistuki, joka on tarkoitettu yrityksille, joiden liikevaihto on pudonnut merkittävästi koronaviruksen vuoksi ja joilla on vaikeasti sopeutettavia kustannuksia. Tuen hakuaika on käynnissä, ja jatkuu 26.2.2021 saakka. Tukikausi viisi kuukautta ja myönnetään takautuvasti ajalle 6-10/2020.

Takautuva tukimalli ei perustu rajoitusten voimassaoloon, vaan epidemian aiheuttamaan yritysten vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen epidemiasta eniten kärsineille yritykselle. Kustannustukimekanismilla on kohdennettu rahallista tukea yrityksille, joilla epidemiasta johtuneen pienentyneen liikevaihdon takia on ollut vaikeuksia selvitä esimerkiksi liiketoiminnan joustamattomista kustannuksista ja palkkakuluista. Muita tukimekanismeja yrityksille ovat muun muassa Finnveran takaukset, Teollisuussijoitus Oy:n rahoitusohjelmat sekä työmarkkinajärjestöjen kanssa yhteistyössä rakennettu työllisyyspaketti.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on käynnissä valmistelu uuden kustannustuki III –tuen käyttöönottamiseksi.

Sami Teräväinen
Hallitussihteeri